

Л. У. ӘБЕНОВА

ҚАЗАҚ ПОЭЗИЯСЫНДАҒЫ ДӘСТҮР ЖАЛҒАСТЫҒЫ

“Қазақ эпосы бір кезде батырлар жыры түрінде көрінсе, кейін аралық сипаттағы лиро-эпосқа көшті; одан келе жанрлық табиғатын мүлде жанартқан жана сападағы поэмаларға ауысты”, — деп, тұжырымдаған болатын академик-жазушы З.Қабдолов өзінің “Сөз өнері” еңбегінде [1].

Ғалым Ы. Дүйсенбаев қазақ халқының бай ауыз әдебиеті қорындағы ең мол саланың бірі — лиро-эпос десе, осы мұраны 3 топқа бөліп қарастыруды ұсынады: 1. Ел арасына көп тараған өйгілі шығармалар: “Қозы Көрпеш—Баян сұлу”, “Қыз Жібек”, “Айман—Шолпан”; 2. Халыққа ауызша жетсе де, жарық көре алмай келген шығармалар: “Күлше қыз”, “Күл мен қыз”, “Мақпал қыз”, “Есім — Зылиқа”; 3. Шығыс әдебиетінен ауысқан хикая-дастандар: “Сейфулмәлік”, “Бозжігіт”, “Таһир — Зухра”, “Жүсіп — Зылиханың киссасы”, “Шәкір — Шәкірат”, “Мұңлық—Зарлық” т.б. [2].

Осы тақырыпқа бұрын-соңды сан алуан үлкенді-кішілі мақалалар, жеке зерттеулер жазылып келгені мәлім.

Лиро-эпос жөнінде Қазан төңкерісінен бұрын азды-көпті жұмыс істелінген. Орыстың белгілі ориенталистері (В.В.Радлов, И.Н.Перуин, Г.Н.Потанин және басқалар) қазақ ауыз әдебиетінің тамаша үлгілерін жинау, жариялау ісімен шұғылданды. Олар біз сөз етіп отырған лиро-эпос нұсқаларына да ерекше көңіл бөлген. Мысал үшін “Қозы Көрпеш — Баян сұлу” жырын атап өтсек те жеткілікті.

Солай бола тұрса да, лиро-эпосты ғылыми тұрғыдан тексеру кеңес жылдарының ішінде қолға алынды. Осы жылдары жалпы ауыз әдебиетінің, оның ішінде, лиро-эпостың көптеген үлгілері жиналып қана қоймай, баспасөз бетінде жарық көре бастады. Лиро-эпостың белгілі нұсқалары бойынша ғылыми еңбектер, көлемді мақалалар, жеке монографиялар жазылды. Осыған орай, М.О.Әуезов, Қ.Жұмалиев, М.С.Сильченко, Н.С.Смирнова, М.Ғабдуллин, Ә.Қоңыратбаев, А.Жұбанов, т.б. зерттеулерін атап өткен болар едік.

Ұзақ уақыт қазақ халқының жазба әдебиеті қалыптаса қойған жоқ. Сол себепті оның оқитын кітабы, тәрбие-төлім, өнеге алатын бірден-бір

құралы — халықтың ауыз әдебиеті, соның ішінде лиро-эпос жырлары болып келді.

Лиро-эпос жырларының қай мезгілде пайда болғанын дәл айту қиын. Өйткені олар, кезінде қағаз бетіне түспеген және басқа да жөнді дерек сақталмаған, тек ұрпақтан-ұрпаққа ауызша айтумен жетіп отырған. Мүмкін, бұл нұсқалардың көпшілігі көне заманда туып тарала бастады десек те, халық арасына жайылған аңызға қарағанда, сол жырлардың бірқатарын XVIII—XIX ғғ. өмір сүрген атақты ақын жыраулардың ел аралап айтып жүргені, өндеп жөндегені мәлім.

Бірінші топқа жататын нұсқалардың аздап болсын баспа бетін көргенін, олар жөнінде оқатекте құнды пікірлер айтылғанын жоғарыда ескертіп өткен едік. Ш.Уәлиханов, В.В.Радлов, Г.Н.Потанин т.б. белгілі ғалымдар қазақ халқының ауыз әдебиетін, әсіресе, лиро-эпос үлгілерінің кейбіреулерін өте жоғары бағалаған болатын. Бұл ретте, ең алдымен, М.О.Әуезовтің ғылыми еңбектерін ерекше атаған жөн. Аса көрнекті ғалым қазақ ауыз әдебиетінің көптеген түрлерін зерттеумен бірге лиро-эпостық — “Қозы Көрпеш — Баян сұлу” мен “Қыз Жібек” секілді тамаша екі нұсқасына арнаулы еңбектер жазды.

Екінші топқа кіретін нұсқалардың ішінде “Күлше қыз”, “Күл мен қыз”, “Мақпал қыз”, “Есім сері — Зылиқа” секілді көлемді, көркемдігі бірсыдырғы дастандар бар. Бұлардың түп негізі халық аңыздарына барып тірелсе де, кейбіреулерінің авторлары белгілі. Ел арасында есімдері мәлім ақындар сол халыққа жете таныс сюжетті қайтадан жырлап өндеген, толықтырған болуы керек.

“Күлше қыздағы” оқиғаның басталуы және бірнеше эпизодтары “Қозы Көрпеш—Баян сұлу” жырына ұқсайды.

Ал енді үшінші топқа жататын үлгілерге көпсек, бұлар қазақ топырағына шығыс елдерінен келген мол сала. “Бозжігіт” поэмасының сюжеті шығыс халықтарының көбіне ортақ. Оның үш нұсқасы бар.

Осы лиро-эпос нұсқаларының кейбір үлгілер кеңес жылдарында қайта дамып, тың сапаға ауысты, жана заман талабына сай мазмұндарын байы-

тумен бірге түрлерін де кемелдендіре түсті. Мысалы, Шөкір Әбеновтің “Қозы Көрпеш — Баян сұлу” жырын және Нұрпейіс Байғаниннің “Ақ күлше”, “Нарқыз” поэмаларын атауға болады.

Осы байқағандарымыздан қызық та, әрі құнарлы құбылысты көре аламыз. Халық ауыз әдебиеті мен шығыс классиктері дәстүрі нәтижесінде қазақ топырағында шын мәнінде поэма жанры орын тебе бастайды. Осыған орай, XX ғасыр басындағы қазақ әдебиетіндегі “Еңлік—Кебек”, “Қалқаман—Мамыр”, “Ләйлі—Мәжнүн”, “Гүлхашима”, “Сұлушаш” т.б. алуандас көркем туындыларды атаған жөн. Бара-бара бұл процесс кеңес дәуіріндегі қазақ поэзиясының гүлденген шағына келіп тоғысады.

“Әдеби жанрдағы дәстүр деген — кең ұғым, күрделі құбылыс. Суреткер ұзақ мерзім ішіндегі дәстүрге арқа сүйей отырып, жаңашылдыққа ұмтылады дегенді жиі-жиі айтамыз. Солай дей тұрсақ та, әдебиеттегі дәстүр мен жаңашылдықтың ара қатысын айқындаудың қиын екендігін үнемі ескере бермейтініміз де бар. Өйткені дәстүр мен жаңашылдық бірімен-бірі табиғи тамырлас, тұтасқан диалектикалық бірлік құбылысы” [3]. Әдебиет қоғам өмірінің айқын сәулесі десек, сол қоғам өмірінің қай саласында болмасын, дәстүр мен жаңашылдық бірімен-бірі тығыз байланысты. Сондықтан да әдебиеттегі дәстүр мен жаңашылдықты бірінен-бірін бөле-жара қарауға болмайды. Әдебиеттегі жаңа құбылыс дейтініміз сол көп жылғы тәжірибенің, көркемдік дәстүрдің озығы болуға тиіс.

Осы құбылыс біз сөз еткелі отырған қазақ әдебиетіндегі поэманың қалыптасу, даму процесінде әлгіндей заңды ерекшеліктерімен көзге түсіп келеді. Өйткені поэма жанрын жетілдіруде де ақындар туған халқының ғасырлар бойы жиналған, қорланған бай көркемдік дәстүріне сүйенді. Әңгіме тек дәстүрге сүйенуде ғана деп ойлауға болмайды. Әңгіме сол ғасырлар бойғы бай көркемдік тәжірибені қалай игеріп, қалай қорытуда болса керек. Бұл жерде жалғыз ниет, талап, тілек жеткіліксіз. Бұған қоса шығармашылық ізденіс, ақындық зор дарын, шеберлік ауадай қажет. Сонда ғана өзіне дейінгі көркемдік тәжірибені игеріп, сом, жаңа шынайы шығарма тудыруға болатынын әдебиет тарихы растап келеді.

Қазақ кеңес поэмасының кемелденуінен, өсіп-өркендеуінен анық байқалатын бір жай, оның тандаулы үлгілерінің бәрі де өзіне дейінгі әдеби дәстүрдің ең жақсы, тандаулы, жарқын

сипаттарын емін-еркін бойына сіңіре білді. Мәселен, қазақ кеңес поэмасының алғашқы қалыптасу кезеңін еске түсіріп көрейік. Ақындар қазақ кеңес поэмасының алғашқы тандаулы үлгілерін оған дейінгі көркемдік дәстүрдің озық үлгілеріне сүйеніп жасағаны анық байқалады. XIX ғ. соңы мен XX ғ. басындағы әдебиеттегі Абай Құнанбаев, Ақылбай Абайұлы мен Мағауия Абайұлы, Әсет Найманбаев, Мұхамеджан Сералин, Сұлтанмахмұт Торайғыров поэмаларынан көркемдік дәстүрді үнемі ескеріп отырғанын көруге болады. Оның үстіне қазақ халқының ежелден келе жатқан бай ауыз әдебиетінің эпикалық дәстүрінен және орыстың классикалық әдебиеті мен шығыс поэзиясының жақсы үлгілерінен де ақындардың нәр алып үйреніп отырғаны тарихи шындық.

Шығармаға биік, прогрессивті идеяны өзек ету — бүкіл дүниелік әдебиеттегі қалыптасқан озық көркемдік дәстүр. Міне, осы бір ежелгі дәстүрге сүйенген, соны жалғастырып байыта, тереңдете түскен қаламгерлер қазақ кеңес поэмасының ең жақсы үлгілерін қалыптастырып берді. С.Сейфуллиннің “Советстан”, “Альбатрос”, “Көкшетау”, І.Жансүгіровтің “Дала”, “Күй”, “Күйші”, “Құлагер”, С.Мұқановтың “Сұлушаш”, Ә.Тәжібаевтың “Абыл”, Т.Жароковтың “Күн тіл қатты”, “Тасқын”, И.Байзақовтың “Құралай сұлу”, “Алтай аясында”, “Ақбөпе”, Қ.Бекхожиннің “Ақсақ құлан” т.с. сияқты поэмалары қазақтың эпикалық поэзиясында бұрыннан бар көркемдік дәстүрді жалғастырудың, тереңдетіп байытудың жемісті нәтижесі еді.

С.Сейфуллин, І.Жансүгіров, С.Мұқанов, Ә.Тәжібаев, Т.Жароков, И.Байзақов, Ж.Саин, Қ.Бекхожин қалыптастырған көркемдік дәстүр сол қалыппен тоқтап қалмай, әдебиеттің кейінгі дәстүрлерінде жалғаса, байи, кемелдене, толық-си түсті. Отан соғысы кезінде туындаған Қ.Аманжоловтың “Ақын өлімі туралы аңыз” поэмасы, жеңістен кейінгі бейбіт жылдарғы әдебиеттің игі жемісі — Қ.Бекхожиннің “Мәриям Жагорқызы”, Х.Ерғалиевтің “Құрманғазы” сияқты поэмалары эпикалық поэзияның қадау-қадау табыстары. Сымбатты түрге бөленген терең мазмұнды поэманың жақсы үлгілерін жасау дәстүрі күні бүгінге дейін жалғасумен келеді, алдағы кезде де жалғаса береді.

Поэма туралы тоқтала кетсек, ақындардың поэмаға нысана, қазық етіп ұстайтын екі басты тақырыбы бар. Бірі — қазіргі замандас өмірінің

алуан сырларын эпикалық поэзияда жыр ету де, екіншісі – төңкеріске дейінгі халықтың тарихи өмірін бейнелеу. Екіншісін көбінесе тарихи тақырып деп те атаймыз. Қалай атаған күнде де, оның күні бүгінгі әдебиеттегі маңызы, өзектілігі орасан зор екені баршаға аян. Сол тарихи тақырыпты жырлауда қазақтың эпикалық поэзиясында қалыптасқан жақсы да өнегелі дәстүр бар екеніне жоғарыда мысал да келтірдік.

Тарихи тақырыпты эпикалық поэзияға арқау етудің көркемдік дәстүрі қазіргі поэзияда да жалғаса түсуде. Соның ішінде, әсіресе тарихта болған өнер қайраткерлері, дарын иелері жайлы поэмалар жазу қазіргі эпикалық поэзияда аз емес. Бұл ретте ақындардың берік арқа сүйейтіні асқар таудай поэзия алыбы – Ілияс Жансүгіровтің ақындық дәстүрі екенін де көреміз. Ілияс Жансүгіров өнерді, өнер адамын бейнелеудің поэмадағы жарқын дәстүрін қалыптастырды. Ілияс Жансүгіровтің әдеби дәстүрінің толастамай, әлі де жалғаса түсуі заңды құбылыс. Бұған мысал ретінде қазіргі поэзияда өнер мен өнер адамының өмірін бейнелеуге арналған бірнеше поэмаларды атауға болады. Олар: Ә.Тәжібаевтің “Ақын”, “Майра”, Қ.Бекхожиннің “Әппақ-намә”, Ж.Молдағалиевтың “Кісен ашқан”, М.Әлімбаевтың “Естай-Хорлан”, Т.Бердияровтың “Біржан сал”, С.Иманасовтың “Айтыс”, С.Сейітхазиннің “Балуан Шолақ”, Ө.Күмісбаевтың “Махамбет” сияқты поэмалары.

Көркемдік түрдегі дәстүрді сөз еткенде, ең алдымен айтылуға тиісті мәселе – поэманың басты-басты компоненттерін суреткердің қалай пайдалануы. Бұл ретте әркімнің ойына оралатын негізгі мәселе – поэманың композициясы. Ал композиция туралы сөз қозғағанда, ауызға ең алдымен сюжет алынуы керек.

Өнер тақырыбындағы қазіргі поэмалардың дені сюжетті поэмалар. Ал сюжеттің негізі – шығармадағы адамдар арасындағы қарама-қарсылық, мақсат-мүдденің түйісуі, талас-тартыс, күрес екені белгілі.

Осы сюжеттілік қазақ кеңес поэзиясында да берік сақталып келе жатқанын көреміз. С.Мұқановтың “Сұлушаш”, С.Сейфуллиннің “Көкшетау”, І.Жансүгіровтың “Күйші”, “Құлагер”, Ә.Тәжібаевтың “Абыл”, Ж.Саинның “Күлөңда”, Қ.Бекхожиннің “Мәриям Жагорқызы”, “Ақсақ құлан”, “Тұрлаулы тағдыр”, Т.Жароковтың “Тасқын” сияқты т.б. поэмалар нағыз шын мәніндегі сюжетті, эпикалық поэмалар. Бұлар ежелгі фольклордағы эпикалық жанрдың және жазба

әдебиеттегі эпикалық түрдің басты сипаты – сюжетті берік негіз еткен туындылар. Сондықтан да қазақ кеңес әдебиетіндегі поэманың басты саласы сюжетті, эпикалық поэмалар бұл жанрдың бойынан басты орын алып келе жатқаны анық.

Қазан төңкерісіне дейінгі өмірді бейнелеген қазақ поэмаларында халықтың ежелгі ұлттық ерекшелігі айқын бейнеленгені баршаға аян. “Күйші”, “Құлагер”, “Көкшетау”, “Сұлушаш”, “Ақсақ құлан”, “Абыл”, “Күлөңда”, “Алтай аясында”, “Ақбөпе” т.б. поэмаларда қазақ елінің этнографиялық салт ерекшелігін суреттеудің белгілі бір жүйелі дәстүрі орныққан еді. Сол дәстүрлі жалғастыра түсудің көрінісі, бірінде көп, бірінде аз дегендей “Ақын”, “Майра”, “Естай – Хорлан” т.б. сияқты қазіргі қазақ поэмаларында да бар.

Қазақ кеңес поэмаларының қалыптасып, толысып, өсу жолына көз жіберсек, ондағы поэмалардың дені эпикалық, сюжетті болып келетінін аңғару қиын емес. Бұл қазақ поэзиясындағы поэмалардың басты бір ерекшелігі де сияқты.

Ал поэма жанрындағы, соның ішінде, эпикалық поэмадағы сюжет үлкен проблема.

Сюжетті әдебиеттің тіл мен тақырыптан кейінгі үшінші элементі деп М. Горький текке атамаған болу керек. Сюжет – әдебиеттің өзге жанрларымен қатар, поэманың да басты көркемдік ерекшеліктерінің бірі.

Поэманың басты идеялық түйінін айқындауда сюжеттің атқаратын көркемдік ролі үлкен.

Эпикалық поэмадағы сюжет пен адам образы бірімен-бірі ажырамас бірлікте болуға тиіс. Сюжет арқылы образ ашыла түссе, образдардың (адамдардың) қарым-қатынасы арқылы сюжеттің элементтері құрылып, айқындалып жатады. Сол екі көркемдік компонент арқылы эпикалық поэманың идеялық түйіні ашылуға тиіс [4].

Поэма сюжетінің негізі – тартыс. Әрине, бұндағы тартыс роман, пьесалардағыдай күрделі емес. Кейде поэмада да шиеленіскен тартыс ұшырауы мүмкін.

Ақын поэма сюжетіне кез келген оқиғаны талғаусыз ала бермейді. Қыруар оқиғалардың ішінен заманның келбетін, түр-мазмұнын айқын танытатын оқиғаларды іріктеп алады да, солар арқылы шығарманың негізгі идеялық пікірін айқындап, басты кейіпкердің образын мүсіндейді. Бұған мысал ретінде Қ.Бекхожиннің “Мәриям Жагорқызы”, “Ақсақ құлан”, “Әппақ-намә”, “Тұрлаулы тағдыр”, Ә.Тәжібаевтың “Ашықтар”,

“Ақын”, “Майра”, М.Әлімбаевтың “Естай—Хорлан”, Т. Жароковтың “Құмдағы дауыл”, Қ.Аманжоловтың “Ақын өлімі туралы аңыз”, Ж.Молдағалиевтың “Жыр туралы жыр” атты т.б. поэмаларын атауға болады.

Поэма сюжетіндегі тартыстың кейде нақтылықтан көрі жалпылай қорытындылауға бейім тұратыны да бар. Яғни, екінші сөзбен айтқанда, оларда жеке адамдардың тартысы емес, бүкіл бір дүние мен екінші дүниенің тартысы бейнеленеді. Ал екінші бір поэмадағы тартыс нақтылы адамдардың қарым-қатынасына негізделеді де, сол нақтылы тартыс — нақтылы қарым-қатынастар, нақтылы ситуация арқылы жинақтау, топшылау пікір тұжырымдалады.

Соғыстан кейінгі поэмалардың сюжеттік желісіне, адам образына көз жіберсек, олардың төңкеріске дейінгі осы тектес поэмалардан айырмашылықтары да байқалады. Ең алдымен, бұл поэмалардың бас кейіпкері жалаң сезімнің ғана адамы емес, қарапайым еңбек адамдары. Бұл жай 20-30 жж. поэмаларда бой көрсете бастағаны мәлім-ді (“Сұлушаштағы” Алтай, Қайсар, т.б.).

Тұтастай алып қарағанда, төңкеріске дейінгі өмірді, азамат соғысы, Отан соғысы оқиғаларын суреттейтін поэмаларда образдар галереясын жасауда қол жеткен табыстар аз емес. Әрине, ол поэмалардың бәрі бірдей шетінен мінсіз деген пікір тумаса керек.

Поэмалардың өсу, қалыптасу жолына зер салсақ, сюжетті, эпикалық поэмалармен қатар нақтылы сюжеті жоқ, лирикалық, публицистикалық поэмалар да қазақ кеңес поэзиясының тарихынан кең орын алып келеді.

Қазіргі қазақ поэмаларының табиғаты, жанрлық ерекшеліктері туралы, оның арғы төркіні қазақ поэзиясының толғау жырынан басталатыны жайлы ғалымдар Е. Ысмайлов, М. Базарбаев, Ә. Қоңыратбаев, Ә. Нарымбетовтың ғылыми-зерттеу еңбектерінде байыпты да дәлелді топшылаулар жасалғанын атап өткен жөн.

Лирика-публицистикалық поэмалардың алғашқы нұсқалары ХХ ғ. басындағы қазақ әдебиетінде бой көрсете бастады. Қазақтың төңкеріс алдындағы әдебиетінің ірі өкілі, демократ ақын Сұлтанмахмұт Торайғыровтың “Адасқан өмір”, “Кедей” поэмалары қазақ әдебиетіндегі лирика-публицистикалық поэмалардың тұңғыш көріністері еді. С.Торайғыров негізін салған поэманың бұл түрі кеңес өкіметі жылдары қазақ әдебиетінде өркен жайып, жетіле, дами түсті. С.Сейфуллиннің “Советстан”, “Альбатрос”, С.Мұқанов-

тың “Жүйткі, қара айғырым”, І.Жансүгіровтың “Дала”, Б.Майлиннің “Мырқымбай” т.б. поэмалары лирика-публицистикалық поэманың айқын үлгілері ретінде қазақ кеңес әдебиетінен елеулі орын алды.

Сюжетті, эпикалық, лирика-публицистикалық поэмалармен қатар, қазақ поэзиясында — очерк типтес, драмалық және цикл поэмалар да орын алып жүр.

Осындай очерк сипаттас поэмалар деп С.Мұқановтың “Алдаберген туралы аңыз”, Қ.Тоғызбаевтың “Күләш”, Д.Әбілевтің “Шолпан”, Қ.Мүсіреповтің “Жалын”, Ә.Ахметовтың “Жер мен космос”, “Өшпеген жалын”, “Өрен өмір”, М.Әлімбаевтың “Кұрыш — қазақ” т.б. шығармаларын атауға болады.

Қазақ поэзиясында бой көрсете бастаған поэмалардың бір түрі — драмалық поэмалар дедік. Бұл да очерк-поэмалар сияқты әдеби жанрлардың өзара араласуынан шыққан поэманың жанрлық түрі. Қазақ поэзиясында драмалық поэмалар онша көп емес. Оған мысал ретінде Ә.Тәжібаевтың “Күзетші”, “Күйеулер”, “Монологтар”, “Қыз бен солдат”, “Жартас”, Д.Әбілевтің “Тас бұлақ колхозында” Қ. Сатыбалдиннің “Шешілмеген жұмбақ”, Б. Тәжібаевтың “Ана жүрегі”, Е.Ибраһимнің “Қызыл генералдар”, М.Шахановтың “Күретамырды іздеу”, “Сенім патшалығы” поэмаларын атауға болады. Бұл поэмаларда драмалық шығармалардың айқын белгі-нышандары көрініп-ақ тұр. Драмалық тартыс, кейіпкерлердің мінез-құлқы, тағдыры, оның монолог, диалогы арқылы ашылуы, т.б. тек драмалық туындының жанрлық сипаттары.

Қазіргі таңда қазақ поэзиясында цикл поэмалар жазу үрдісі де көзге шалынып жүр. Цикл өлеңдер, цикл поэмалар деген түрлер ұлттық поэзиядағы жаңа құбылыс. Бұл орыс кеңес поэзиясының тікелей ықпалымен қазақ поэзиясына енген түр жаңалығы. Цикл өлеңдер дегенді әдебиетшілер шоғыр жыр, топтама өлең деп те атап жүр.

Циклді поэмалардың жалпы бітімі циклді өлеңдермен ұқсас. Циклді өлеңдердің қазақ поэзиясында орнығуы сияқты, циклді поэмалардың да уақыт озған сайын ұлттық поэзияда өрістей беретіні анық.

Циклді поэмалар деген не? Бір мәселенің төңірегінде шағын-шағын бірнеше поэма жазып, шығармадағы негізгі ой-пікірді тереңдете түсу болмақ. Яғни, шығармадағы бір тақырыпты әр жағынан қамтып, кеңейте толғау. Циклді поэ-

маларды бөлшектесе, циклді өлендердей, әрқайсысы өз алдына дербес шығарма болып шыға келеді. Сол шоғыр поэмаларды, шоғыр өлендердей, тұтастырып тұрған алтын қазық — ортақ тақырып, негізгі идея. Ал әрбір поэма тұтас, бүтін бір туындының бөлшектері, тармақтары сияқты.

Қазақ поэзиясында поэманың бұл түрі жаңа-жаңа көктеп, бой көрсете бастады. Циклді поэмалардың мысалы ретінде акындар Ә. Тәжібаевтың “Маяковскиймен әңгіме”, “Нартай”, Ж. Нәжімеденовтың “Келін”, “Қанды сүт”, “Көзсіз батыр”, “Соңғы махаббат”, “Мандай” атты поэмалары аталып жүр.

Қорыта келгенде, қазіргі қазақ әдебиетіндегі орын тепкен поэманың түрлері мыналар: сюжетті-эпикалық поэма, лирика-публицистикалық

поэма, очерк-поэма, драмалық поэма, циклді поэмалар. Бұлардың ішінен мол дамып, кең өріс алғаны сюжетті-эпикалық, лирика-публицистикалық поэмалар. Ал онша өрістеп, кең орын алып кетпесе де очерк-поэма, драмалық-поэма, циклді поэмалар қазақ әдебиетіндегі поэма жанрының жаңара, байи түскенін көрсетеді.

ӘДЕБИЕТ

1. Қабдолов З. Сөз өнері. Алматы, 2002.
2. Дүйсенбаев Ы. Эпос және акындар мұрасы (Зерттеулер). Алматы, 1987.
3. Нарымбетов Ә. Уақыт шындығы — көркемдік кепілі. Алматы, 1984.
4. Нарымбетов Ә. Қазіргі қазақ поэмасы. Зерттеу. Алматы, 1982.